

ЁШЛАР МАЪНАВИЯТИГА ҚАРАТИЛГАН ТАҲДИДЛАРИГА ҚАРШИ МАФКУРАВИЙ ИММУНИТЕТИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ

Абдухалилова Нилуфар Ғуломқодировна
Андижон вилояти Олтинкўл тумани
22-сонли умумтаълим мактаби ММИБДЎ

АННОТАЦИЯ: Ушбу мақолада ёшлар маънавияти, мафкура тушунчаси, маънавият тушунчаси, таҳдид, маънавий таҳдид, иммунитет тушунчаси, мафкуравий иммунитет ва мафкуравий иммунитетни шакллантириш технологиялари, Маънавий таҳдиднинг олдини олишда оммавий ахборот воситаларининг ўрни тўғрисида мулоҳаза юритилган.

КАЛИТ СЎЗЛАР: Маънавият, миллий ўзлик, мафкура, гоя, глобаллашув, таҳдид, маънавий таҳдид, иммунитет, мафкуравий иммунитет, технология, оила, маҳалла, тарбия.

Биз бугун тахминан XX асрнинг 60- йилларидан бошланиб, то бугунги кунга қадар ривожланиб келаётган глобаллашув асрида яшамокдамиз. Бугунги кунда, техника-технологиялар ривожлангани сайин, жамиятимизда ёшларнинг онгини эгаллашга қаратилган ёд ғоялар ва ножўя оқимлар таъсири ҳам муттасил ривожланиббормоқда. Мустақилликнинг илк даврларида бизнинг халқимиз маънавият даражаси айтарлик даражада эмасди. Албатда, бунда халқимизнинг айби йўқ деб ҳисоблайман.

Мамлакатимизда ёш авлод тарбиясига давлат сиёсати даражасида эътибор қаратилиши бу соҳанинг нақадар муҳим аҳамиятга эга эканлигидан далолат беради. Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида белгиланган ёшларга оид давлат сиёсатини такомиллаштириш ёшларнинг ҳуқуқ ва манфаатларин химоя қилиш, уларнинг баркамол бўлиб вояга етиши учун шароитларни яратиш борасида муҳим ҳужжатлар қабул қилинди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш ва соҳани ривожлантиришни янги босқичга кўтариш тўғрисида”ги ПҚ-3160-сонли Қарори маънавий-маърифий соҳада янгича туб бурилиш ясади десак муболоға бўлмайди.

Шунинг учун ҳам таълим даргоҳларининг барчаси коммунизмга мослаштирилган ва мустақил фаолият юрита олмас эди. 1991 йил августида Ўзбекистон ўз мустақиллигини қўлга киритди. Бу борада мустақилликни мустаҳкамлашнинг энг муҳим шартларидан бири бу, ғоявий тарбияни

кучайтиришдан иборат эди. Бу борада кишиларда ёд ва зарарли ғояларга қарши курашиш учун мафкуравий иммунитетни шакллантириш зарур ва шарт эди. Бугунги глобаллашув даврида юртимизга, халқимизнинг маънавиятига қарши қаратилган мафкуравий таҳдидлар нимадан иборат деган саволлар туғилиши табиий. Аввало, ислом халифалигини тиклаб, унинг байроғи остида мусулмон халқларни янги империяга бирлаштириш йўлидаги саъйи-ҳаракатларни келтириб ўтиш жоиздир. Бунинг тимсолида диний экстремизм, терроризм, фундаментализм ва ақидқпарстлик ғояларини кўришимиз мумкин. Иккинчидан, мустақилликка эришган ва ривожланаётган давлатларни яна собиқ иттифоққа бирлаштирамоқчи бўлаётган кучларнинг коммунистик ғоялари. Учинчидан, тарихимизни, миллий қадриятларимизни, урф-одатларимизни миллийлигимиз, маданиятимиз ва динимизнинг моҳиятини ўзгача талқин қилиб, ғайриғоялар тарқатишга уринаётганлар. Тўртинчидан, “оммавий маданият”ни ёйиб, халқни маънавий жиҳатдан бузишга қаратилган бузғунчи ғоялар. Бешинчидан, турли мафкуравий воситалар орқали минтақавий ва давлатлараро можаролар келтириб чиқаришга қаратилган ҳаракатлар. Биз ёшлар, бундай вайронкор ғояларга эргашмасдан мафкуравий иммунитетимизни мустаҳкамлашимиз, биринчи Президентимиз Ислам Абдуғаниевич Каримов айтганларидек, “Фикрга қарши кикр, ғояга қарши ғоя, жаҳолатга қарши маърифат” билан курашмоғимиз зарурдир.

Муҳтарам, биринчи Президентимиз Ислам Абдуғаниевич Каримов асарларида шундай ёзган эдилар - “Ўз истиқлол ва тараққиёт йўлимиз, мустақиллигимизнинг дастлабки йилларидаёқ, - бу гул билан қопланган йўл эмас, тоталитаризм меросидан халос бўлиш ва покланиш, мафкуравийлик илллати етказган зиён-заҳматларни бартараф этишнинг қийин, узоқ давом этадиган йўлидир”.

Бугунги кунда ҳам ушбу покланиш жараёни давом этмоқда. Янгича, мустақил тафаккур зарурати ҳануз долзарб, миллий мафкурани шакллантириш, халқ маънавиятини юксалтириш бугуннинг ҳам энг муҳим вазифаларидан биридир. Мустақиллик масъулияти айти шу вазифаларни мукамал ҳал этишни тақозо қилиб турибди. Инсониятнинг тарихий тараққиёти ўз-ўзини англаш энг аввало, инсоний мавжудликнинг моҳиятини маънавий воқелик, шаън, кадр-қиммат, обрў-эътибор, ор-номус орқали намоён бўлишини кўрсатади. Ҳаётнинг маъно-мазмуни, мақсадини тушуниб

етиш, ўзликни англашдан бошланади. Миллий ғояда унинг негизлари мужассам бўлганлиги учун ҳам ўзликни англашга хизмат қилади ва бир-бири билан узвий боғлиқ. «Ўзликни англаш деганда мен тарихий хотирани тиклаш, насл насабимиз ким эканини, кимларнинг вориси эканлигимизни англаб етишни, шундан келиб чиқиб, ўзимизга хос ва мос жамият барпо этишни тушунаман» - дейди биринчи Президентимиз Ислон Абдуғаниевич Каримов. Зеро, буюк бобокалонимиз Амир Темур ўғит берганларидек: “Бирликсиз куч бўлмас”. Бинобарин, “Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт” қуришдек улуғ иш, аввало, ўзликни англамаган жойда амалга ошмайди. Миллат бирлигида инсонни ўзлигини англаш омили алоҳида ўринга эга. Биринчи Президентимиз Ислон Абдуғаниевич Каримов таъкидлаганидек: “Чинакам инсоний фазилатларга эга бўлган ёки эга бўлишга интилган одам демократия неъматларининг оддий истеъмолчиси эмас, балки уларнинг фаол яратувчиси ва ҳимоячисига айланади. Демократия, фуқаролик жамияти асосларини амалда барпо этиш, инсон ҳақ-ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминлаши мумкин бўлади. Шундагина инсон ўз мамлакатининг том маънодаги муносиб фуқароси бўла олади”.

Глобаллашувга қарши ҳаракатлар ҳам мавжуд бўлиб, улар глобаллашув натижасида юзага келадиган ва келадиган муаммоларни оқибати салбий деб эътироф этишади. Бундай ташкилот, уюшма, ҳаракатларга Грезн, АнтиДаос каби бир неча антиглобалистларни киритиш мумкин. Глобаллашув босқичига ўтиш учун аввало минтақалашув босқичини босиб ўтиш лозим. Ёшлар маънавиятига қаратилган таҳдидларига қарши мафкуравий иммунитетини шакллантириш технологияларидан бириинсониятда ғояни шакллантиришдир. Ғоя нима ва у нимага керак? - деган савол кўпчиликда пайдо бўлиши табиий. Ғоя нималиги ва унинг аҳамияти ҳақида айтиб ўтадиган бўлсам, ғоя деганда - инсон тафаккурида вужудга келадиган, жамият ва оламларни мақсад сари етаклайлиган фикр ёки фикрлар мажмуаси тушунилади. Унда оламни билиш ва амалий ўзгартириш мақсадлари, уларга эришиш йўллари ва воситалари мужассам бўлалди. Фатсафа тарихида ғоя турли маъноларда қўлланган. Демокрит атомдарни, Форобий "фозил жамият", Навоий "адолатли жамият" ғояларини илгари сурганлар. XVII-XVIII асрларда ғоя тушунчаси билиш назарияси билан боғлаб изоҳланган. Шу асосда ғояларнинг келиб чиқиши, билишнинг турли даражалари, шакллари билан алоқаси, умуман билиш жараёнида тутган ўрни масалалари таҳлил қилинган.[8].

Мустақилликни мустаҳкамлашнинг муҳим шартларидан бири бу ғоявий тарбияни кучайтиришдан иборат. Бу борада миллатимизда ва ҳалқимизда ёд ва зарарли ғояларга қарши курашиш учун мафкуравий иммунитетни шакллантириш зарур. Албатта, мафкуравий иммунитетни шакллантириш кишилар онгида бир хил ғояни зўр бериб тикиштириш эмас, балки одамларда оқ-у қорани ажратиш, зарарли ғояларга қарши хушёр ва огоҳ бўлиш хусусиятларини тарбиялаш демакдир. 1999-йил 16-февраль, 2004-йил мартидаги Бухоро ва Тошкент, шаҳрида 2005-йил 13-майда Андижон шаҳарларида содир этилган террорчилик воқеаларидан тўғри хулоса чиқариш керак. Ҳар бир давлат, жамиятнинг қудрати унинг ички хавфсизлиги ва барқарорлигига таянади. Яъни жамият, миллат ўз ғоясида мустаҳкам турса, иккиланмаса, ҳар қандай душман қўллаши мумкин бўлган ғоявий таҳдидлардан қўрқмаса, бундай миллатни енгиш мумкин эмас. Аксинча, жамият ичида ғоявий парокандалик, бўлинишлар бўлса душманларга, уларнинг ёт мафкураларига йўл очиб беради. Бундай миллатни енгиш, мустамлақа қилиш осон кечади. Бунга тарихимизни ўрганиш мобайнида кўп бора ғоявий тарқоқлик бўлганлигининг гувоҳи бўлганим мисол бўлади.

Миллий истиқлол ғояси ўзининг асосий ғоялари:

- 1) Ватан равнақи;
- 2) юрт тинчлиги;
- 3) халқ фаровонлиги;
- 4) комил инсон;
- 5) ижтимоий ҳамкорлик;
- 6) миллатлараро тотувлик;

7) диний бағрикенгликка таянар экан, ана шу ғояларга қарши қаратилган хатти-ҳаракатлар ташқи ва ички таҳдидларнинг олдини олади. Келинг энди сизга таашқи ва ички таҳдидлар ҳақида баён этиб, ўз тафаккурингизда булар ҳақида тушунча ҳосил қилишингизда кўмаклашсам.

Ғоявий бирлиги мўрт миллатнинг давлат хавфсизлиги ҳам мўрт бўлади. Шу сабабдан ҳам мафкуравий таҳдидлар ва таъсирлардан узоқ бўлишимиз ва уларга қарши ўзимизда иммунитет ҳосил қилишимиз зарур ва шартдир. Мафкуравий таъсир ва таҳдидлар ҳақида гап кетар экан, уларни аниқлаш, баҳолаш, хусусиятларини яққол кўрсатиш учун Биринчи Президентимиз Ислом Каримов томонидан илмий муомалага бир қатор тушунчалар киритилганлигини қайд этиб ўтишни лозим деб топдим. Жумладан, улар

қаторида «мафкуравий иммунитет», «мафкуравий профилактика» каби тушунчалардир. Ана шу тушунчаларнинг мазмуни ойдинлаштирилганда ҳозирги дунёда кечаётган мафкуравий жараёнларнинг характерини янада яққолроқ тасаввур қилиш имкони туғилади.

Бугунги кунда интернет оламини чеклаб қўйиш ёинки, уни назорат қилиш тобора қийинлашиб бормоқда. Бугунги айрим ёш авлоднинг хато йўлларга кириб ўзлигини, яқинларини, динини унутиб ноҳўя оқимлар таъсирига тушиб қолишига маънавий бўшлиқларнинг юзага келиши сабаб бўлмоқда. Бугунги кунда оммавий ахборот воситалари одамлар онги ва ҳиссиётларига, тафаккур тарзига, хулқ атворларига таъсир кўрсатишда катта имкониятларга эга. Оммавий ахборот воситаларининг бугунги кундаги ривожига ғоявий таъсир ўтказишнинг миқёси ва кўламининг кескин даражада ўсишига олиб келганини таъкидлаш зарур. Оммавий ахборот воситалари орқали амалга ошириладиган ва катта маблағ талаб қилмайдиган ғоявий таъсир ва таъйиқнинг ўзига хослиги шундаки у ўқувчи, тингловчи ёки томошабинга сездирилмасдан амалга оширилади ва бевосита қурбонларни келтириб чиқармайди. Ахборот душманни йўқ қилмаган, катта харажатни талаб қилмаган ҳолда юқори самара беради. Бунда ғоявий таъсир йўналтирилган мамлакатлар аҳолисининг хоҳиш-истаклари, менталитети, мавжуд муаммолари жиддий ўрганилган ҳолда асосий диққат кишилар онги ва дунёқарашига таъсир кўрсатишга, шаклланган кадриятларни ўзгартиришга, уларнинг регуляторлик ролини камайтиришга ёки бутунлай йўққа чиқаришга қаратилади. Бундай таъсир ўтказишда даврий нашрлар тадрижийлик, радио ва телевидение фрагментли узатиш усулларида усталик билан фойдаланишмоқда.

Мафкуравий таҳдидларнинг олдини олиш учун ёшларнинг бўш вақтини маънавий тадбирларга жалб қилиш ҳар тарафлама ўринли деб ўйлайман. Керак бўлса, ҳар бир ўқитувчи тахсил олаётган кўлидаги ўқувчисининг билим даражаси билан қизиқсин, нимага қобилиятли экани билан қизиқиб кўрсин, шу ўринда қайсидир дарсни ўзлаштиришга қийналаётган бўлса индивидуал шуғулланиб кўмаклашсин. Президентимиз Шавкат Миромонович Мирзиёев ёшларга жуда катта эътибор бермоқдалар. Жумладан, ёшларни заковатга жалб қилиш, уларнинг онгини маънавий бўшлиқдан узоқ тутиш мақсадида 2020 йилда 96- сонли қарорни имзоладилар ва ҳар бир худудга ҳоким ёрдамчилари ва ёшлар етакчиларини

бириктирдилар. Бугунги кунга қадар ёшлар етакчилари ёш авлодни китобга қиқишини уйғотиш мақсадида маҳаллалар, кўчалар, вилоятлар ва Республика миқёсида совринли беллашувларни ташкил этишмоқдалар.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Abdulla Sher. Axloqshunoslik. O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nahriyoti. T-2010 bet (139)
2. Каримов И.А. Биз танлаган йўл – демократик тараққиёт ва маърифий дунё билан ҳамкорлик йўли. Т.11. –Т.: «Ўзбекистон», 2003. Бет (34)
3. Шахрай С.М. Глобализация в современном мире: политико-правовые аспекты. – СПб : Фонд поддержки науки и образования в области правоохранительной деятельности «Университет»,2004.С.6
4. Iskandar.O. (2022). XIVA TARIXI VA RIVOJLANISHIDA TURIZMNING AHAMIYATI. PEDAGOG, 1(3), 327-329.
5. Umarov B. Globallashuv ziddiyatlari. – Т.: Ma`naviyat, 2006. bet (8).
6. Milliy istiqlol g'oyasi darslik.Akaemiya nashriyoti t-2005.bet (31)
7. Nematov, R. A., & Almanov's, Q. O. (2022). THE ROLE OF HISTORICAL SOURCES IN THE STUDY OF THE HISTORY OF THE TURKISH EMPIRE. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 2(10), 25-31.
8. Iskandar, O. (2023). The Organization of the Khorazm Soviet Republic. Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal, 2(4), 794-798.
9. Ochilov, I. (2023). IMPORTANCE OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN FORMING THINKING AND SKILLS IN HISTORY LESSONS. Science and innovation, 2(B4), 481-484.